

були прийняті в організацію «Юные Макаренковцы». Звучали речівки, пісні, рапорта. Гордіє п'ятикласники з пов'язаними новенькими галстуками червоного, синього і білого кольорів читали вірші і давали торжественне обіцяння.

Дев'ятикласники зібрались на класний час «Люби прекрасное», підготовлений спільно з ПУ-40. Діти розсудили про те, що таке краса, яким повинен бути красивий чоловік і що ми вкладаємо в це поняття. Хазяєва представили сценки з «Педагогічної поеми» А.С. Макаренка, а гості з ПУ-40 продемонстрували колекцію моделей одягу, зроблену своїми руками.

Проведені заходи в який раз підтверджують ефективність і дійсність ідеї виховання в контексті життя як основи розвитку громадянськості підліткового покоління.

УДК: 377.3:356.13:159.98

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

**Н.В.Берестецька
(Хмельницький)**

У статті досліджується стан готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування. Автор дає визначення педагогічному явищу готовності, аналізує її складові, з'ясовує суб'єктивні та об'єктивні критерії оцінки стану готовності.

Ключові слова. Професійне спілкування, готовність до професійного спілкування, суб'єктивні та об'єктивні критерії.

Стаття присвячена дослідженню стану готовності курсантов-пограничників к професійному спілкуванню. Автор дає визначення педагогічному явищу готовності, аналізує її складові, визначає суб'єктивні та об'єктивні критерії оцінки стану готовності.

Ключевые слова. Профессиональное общение, готовность к профессиональному общению, субъективные и объективные критерии.

The article concerns the research of cadets' readiness to communicate professionally. The author determines pedagogical phenomenon of readiness, analyses its components, and signifies subjective and objective criteria of readiness evaluation.

Key words. Professional communication, readiness to professional communication, subjective and objective criteria.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку ДПСУ майбутні офіцери-прикордонники повинні володіти в значній мірі професійними

знаннями, вміннями та навичками, серед яких важливе місце займає готовність до професійного спілкування. Це свідчить про важливість дослідження проблеми процесу формування та оцінки стану готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування.

Зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження стану готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування є важливим для розвитку вітчизняної педагогіки, адже це необхідна умова для оптимізації процесу професійної підготовки фахівців військових та правоохоронних підрозділів: підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до ефективного професійного спілкування, розвиток умінь засвоювати теоретичний матеріал, застосовувати набуті знання, вміння та навички у службовій діяльності позитивного професійного спілкування, подолання бар'єрів професійного спілкування тощо.

Аналіз наукових джерел. Багато вітчизняних та зарубіжних учених (С.Архангельський, В.Мізінцев, А.Барабанщиков, С.Муцинов, Л.Карамушка, С.Макаренко та ін.) досліджували проблему аналізу та оцінки стану готовності до професійної діяльності. Крім того, В.Полюк, О.Тимченко та ін. займалися розробкою проблеми підготовки офіцерів військових та правоохоронних підрозділів до майбутньої служби та оцінки стану їх готовності до виконання професійних завдань. Проте проблема підготовки курсантів-прикордонників та оцінки стану їх готовності до професійного спілкування потребує детальнішого аналізу та розробки.

Мета статті. Метою статті нами визначено з'ясувати педагогічні засади дослідження стану готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз психолого-педагогічної літератури [3; с.10] дав нам можливість визначити, що готовність — це психічний стан особистості, внутрішнє спрямування на певну поведінку під час вирішення завдань, які стоять перед людиною, установка на активну та доцільну дію. Ще одним визначенням готовності [9] є формування морально-психологічних якостей особистості, які визначають ставлення до професійної діяльності та забезпечують успішне її виконання.

Л. Карамушка вказує, що існує два основних підходи щодо визначення змісту та структури готовності: функціональний та особистісний. Відповідно до цього поділу *функціональний* підхід визначає готовність як певний стан психічних функцій, який забезпечує високий рівень досягнень при виконанні того чи іншого виду діяльності. З іншого боку, *особистісний* напрямок досліджень описує готовність як результат підготовки до певної діяльності. Іншими словами, готовність — стійке, багатоаспектне утворення особистості, яке включає низку компонентів, адекватних вимогам змісту та умовам діяльності, які у своїй сукупності дають можливість суб'єкту успішно здійснювати діяльність [3].

Опитування викладачів НАДПСУ, курсантів, офіцерів-прикордонників, власний педагогічний досвід, а також дослідження в галузі педагогіки [2; 3;

5] свідчать, що основним засобом формування готовності до професійного спілкування є навчально-виховний процес. Хоча практична сторона процесу підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування обумовлює необхідність упровадження спеціальних заходів, які цілеспрямовано впливають на формування готовності та її розвиток.

Для досягнення готовності необхідним є [10]: адекватне відображення спеціальності, професійна майстерність, уміння мобілізувати необхідні фізичні та психічні ресурси для реалізації діяльності. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що якщо вищеперераховані якості та характеристики, необхідні для стану готовності, відсутні, то їх слід розвивати під час навчально-виховного процесу. Так, під час вивчення гуманітарних дисциплін, які спрямовані на комунікативний підхід викладання, можна розвинути необхідні навички, вивчити необхідний теоретичний матеріал, що забезпечить ефективність процесу підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування.

Оперативно-службова діяльність офіцера-прикордонника відбувається в умовах, які значно відрізняються від умов діяльності офіцера ЗСУ. Особливо слід відзначити, що вона відбувається в умовах постійного, безпосереднього контакту з потенційними порушниками ДК. Особливістю цієї форми діяльності є те, що офіцер ДПСУ вступає в контакт як на своїй, так і на чужій території, що може супроводжуватися станом напруження та небезпеки. Наступною умовою є висока самостійність і автономність підрозділів ДПСУ, що вимагає, зокрема від офіцера прикордонної застави самостійного прийняття рішень. Важливою умовою професійної діяльності офіцера є необхідність залучення місцевого населення до охорони ДК.

Так, усі форми діяльності офіцера-прикордонника передбачають професійне спілкування, обмін інформацією. Іншими словами, курсант-прикордонник під час навчально-виховного процесу повинен навчитися позитивно спілкуватися та бути готовим до оптимальної професійної діяльності комунікативного спрямування, позбавленої бар'єрів професійного спілкування, незалежно від характеру служби офіцера-прикордонника, виду й галуззі його діяльності, його спеціалізації та посади.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури [2; 3; 9], результатів експериментального дослідження можна зробити висновок, що кінцевою метою процесу підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування є стан готовності до професійного спілкування. В свою чергу стан повної готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування варто розглядати як ідеальний результат, що підлягає оцінці та порівнянню.

Для оцінки стану готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування необхідні науково обґрунтовані критерії і рівні їх прояву [1; 4; 6; 7]. Так, у словнику іншомовних слів він розглядається як ознака, на основі якої здійснюється оцінка та визначення чого-небудь [8]. Що ж стосується готовності до професійного спілкування, то треба враховувати те, що власне

професійне спілкування складається з багатьох компонентів, які потрібно оцінити як окремо так і комплексно.

Так, критерії оцінки стану готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування повинні відповідати таким вимогам:

- відображати найбільш істотні, стійкі, повторювальні дії курсантів-прикордонників у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, осмислення та застосування навчального матеріалу щодо професійного спілкування;
- об'єктивно оцінювати не лише готовність курсантів-прикордонників до професійного спілкування, а й методи та прийоми, які застосовуються для підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування у процесі вивчення гуманітарних дисциплін;
- аналізувати ті види діяльності на заняттях з гуманітарних дисциплін, де реалізується комунікативний підхід;
- бути якомога простішими, зручними у використанні, піддаватися математичній обробці [1].

Аналіз процесу підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування під час вивчення гуманітарних дисциплін передбачає наявність двох груп критеріїв стану готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування: суб'єктні та об'єктні [7].

Суб'єктні критерії стану готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування пов'язані з діяльністю самих майбутніх офіцерів-прикордонників, адже вони і є суб'єктами процесу вивчення гуманітарних дисциплін.

Серед суб'єктних критеріїв можна назвати успішність, професійні комунікативні навички, психологічна готовність до професійного спілкування (комунікативна компетентність), мотивація до професійної діяльності комунікативного спрямування.

Успішність вивчення гуманітарних дисциплін означає належну обробку та засвоєння інформації, виконання комунікативних завдань, поступове та систематичне накопичення знань, умінь та навичок щодо професійного спілкування, підготовка доповідей та виступів, дискусій на заняттях, участь в рольових іграх.

Професійні комунікативні навички стосуються вміння застосовувати здобуті знання на практиці, самостійності, творчого підходу, самоврядності, захопленості видами професійної діяльності комунікативного спрямування, які впливають на формування готовності до професійного спілкування.

Мотивація професійної діяльності комунікативного спрямування спекулює до бажання і прагнення вдосконалювати себе в обраній спеціальності, позитивна внутрішня мотивація щодо майбутньої службової діяльності комунікативного спрямування.

Комунікативна компетентність, психологічна готовність до професійного спілкування означають систему внутрішніх ресурсів курсанта-прикордонника, необхідних для побудови ефективного професійного спілкування, та поєднує

в собі якості творчого мислення, культуру мовленнєвої діяльності, культуру саморегуляції свого стану, культуру жестів та пластики рухів, культуру сприйняття дій партнера з професійного спілкування, культуру емоцій, а також чітко відпрацьовану та сформовану систему психологічних індивідуальних якостей щодо професійного спілкування.

Рівні прояву для цих критеріїв такі: високий, середній, достатній, низький.

Інша група критеріїв (*об'єктних*), пов'язана з діяльністю викладача у процесі підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування під час викладання гуманітарних дисциплін. До цієї групи належать такі критерії: професійна компетентність викладача та бар'єри професійного спілкування.

Професійна компетентність викладача НАДПСУ — це власне педагогічна майстерність, що є таким рівнем загальних та спеціальних знань, розвитку умінь та навичок, який у поєднанні з психологічними, моральними та організаторськими якостями педагога дозволяють з високою ефективністю вирішувати завдання підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: проведення занять на високому методичному рівні; визначення рівня теоретичних знань курсантів з гуманітарних дисциплін, загальних здібностей щодо комунікативної діяльності, вміння визначати, долати та попереджати бар'єри професійного спілкування; застосування найбільш доцільних методів та прийомів у процесі підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування, створення нових технологій та моделей у відповідності до специфіки навчального матеріалу та професійних вимог. Крім того, сюди можна віднести вміння викладача спілкуватися, здатність грамотно висловлюватися, володіння професійною лексикою, адекватність реагування на дії курсантів під час заняття.

Рівні прояву критерію професійної компетентності викладача ВВНЗ: високий, достатній, середній, низький.

Крім того важливим критерієм є *бар'єри професійного спілкування*, що в значній мірі ускладнюють та деформують процес підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування. Під час формування готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування вираховується кількість бар'єрів професійного спілкування.

Висновки. Усі перераховані критерії в сукупності становлять, на наш погляд, ідеальний варіант розв'язання проблеми підготовки курсантів-прикордонників до професійного спілкування у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Таким чином, використання розроблених критеріїв дозволяє визначити фактори, які впливають на формування готовності курсантів-прикордонників до професійного спілкування, а також розробити модель підготовки курсантів до професійного спілкування у майбутній службовій діяльності та перевірити її ефективність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С., Мизинцев В. Качественно-количественные критерии оценки научно-познавательного процесса // Новые методы и средства обучения. — М., 1898. — №3. — С. 7-9.
2. Барабанщиков А. В., Муцынов С. С. Педагогическая культура преподавателя высшей военной школы. — М., 1985.
3. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти: Монографія. — К., 2000.
4. Кузьмина Н. В. Понятие «педагогическая система» и критерии её оценки // Методы системного педагогического исследования. — Л.: 1980.
5. Макаренко С.С. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності учителя: Дис...канд.психол.наук.: 10.00.07. — К., 2001.
6. Низков А. А. О критериях оценки знаний, умений и навыков студентов. // Проблемы высшей школы. Вып. 40. — К., 1980. — С. 36-41.
7. Полюк В. С. Організаційно-педагогічні умови контролю навчальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів: Дис... канд.. пед. Наук: 13.00.04. — Хмельницький, 2004.
8. Пустовіт Л.О., Сколено О.І., Сюта Г.М., Цимбалюк Т.В. Словник іншомовних слів. — К., 2000.
9. Сушанко В. В. Підвищення педагогічної майстерності та контроль за якістю знань: Метод. рекомендації для викладачів, учителів, студентів. — Чернівці, 1996. — С.14-16.
10. Тимченко А.В. Проблема психологической готовности военного специалиста к экстренному действию в состоянии эмоционального стресса: Дис...канд.психол.наук: 19.00.01. — Харьков, 1995.

УДК 371.71-058.5: 371.311

Т.М. Денисовець
(Полтава)

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ РОБОТИ З СОЦІАЛЬНО ЗАНЕДБАНИМИ ДІТЬМИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Автор розглядає особливості педагогічного впливу на соціально занедбаних дітей, зокрема, з метою формування передумов для свідомого вибору здорового способу життя.

Ключові слова: соціально занедбані діти, індивідуальний підхід, педагогічний вплив, виховання, здоровий спосіб життя, дисципліна, режим.

Автор рассматривает особенности педагогического влияния на социально запущенных детей, в частности, с целью формирования предпосылок для сознательного выбора здорового образа жизни.